

Depotbiblioteket
Statsbiblioteket

400016836514

Ingeborg Refslund Thomsen

DOROTHEA
PAA
NØREMØLLE

CENTRALBIBLIOTEKET
HOLSTEBRO

AABENRAA
HARALD BO BOJESENS FORLAG
1953

Dorothea

Ingeborg Refslund Thomsen

DOROTHEA
PAA
NØREMØLLE

AABENRAA
HARALD BO BOJESENS FORLAG
1953

994
Hansen, Dorthea

Trykt i Hømdals Bogtrykkeri, Aabenraa

54.9

I mit barndomshjem omkring min mors runde bord og ogsaa i mit eget hjem har jeg i tidens løb mødt mange mennesker, som det nok var værd at fortælle om.

Men allerhelst vil jeg fortælle om en sønderjydske bondekone, Dorthea paa Nørremølle. Hendes navn findes ikke i bøger og skrifter, men hendes minde lever i mange hjerter.

Dorthea var fra Mols, hun var 19 aar, da min farbror Christen mødte hende der i 1874. Hun var meyerske hos la Cour paa Skærsø. Hun sang saa det klang over hele mejeriet. Og hun kunne sno sig. En rank og stærk pige, store træk og et par leende brune øjne, det svære haar sat op i tykke fletninger. Det varede ikke længe, saa var de forlovet.

Dorthea fortalte nødig om sin barndom. Hvor-
dan hendes far og mor havde sendt hende paa

besøg hos bedstefaderen, da hun kun var 3 aar, og saa at sige glemte hende der i 6 lange aar, skønt der kun var et par miles vej mellem de to hjem.

Bedstefar var enkemand og havde en ugift søn og datter hjemme. Sønnen tog sig af hendes opdragelse, men var saa alvorlig og streng; han havde „Mester Erik“ siddende under bjælken i køkkenet, og det lille livlige barn samlede jo sammen til en omgang ris hver eneste dag. Den eneste, der viste hende godhed, var den lille hyrdedreng, der ogsaa maatte stjæle sig til at lege.

Skolevejen var saa lang, og læreren var lige frem ond, drengene fik altid bank, og pigerne slog han efter med bøgerne. Hendes eneste trøst var en gammel kone, der boede i nærheden af skolen, hun havde træben og sad i en lille stue ved et renskuret bord og en varm bilæggerovn; der tørrede hun skolebørnernes strømper og vander, og gav dem varm hyldete og et stykke brunt sukker, og var altid saa god.

— Hvis du ikke skikker dig, bliver du sendt hjem, sagde de. Dortha kom til at frygte det

Tre gode venner
(Bedstemor, Lissen og Bob)

hjem, som hun slet ikke kendte. Og saa skete det alligevel, at morbroderen blev gift, og hun blev sendt hjem, da hun var 9 aar gammel. Hendes lille søster kom straks og gav hende et kønt glasskaar, hun skævede efter bjælken i køkkenet, og saa havde de slet ingen mester Erik! Hos bedste-far maatte de kun synge salmer, som hun ikke forstod, og hjemme, der sang mor Heibergs ga-deviser og sange fra krigen, mens hun sad og spandt. Og hjemme, der var der en bedstemor, der fortalte historier dagen lang. Og en glad lærer med en violin.

Dorthea var kommen til Skærsø fra Askov højskole; hun var saa grebet af alt det, hun havde hørt der, og der havde hun fundet de to hjerteveninder, Charlotte Schrøder og Julie Marstrand.

En vinteraften gik Christen og Dorthea hjem for at fortælle, at de var forlovet. Da de kom forbi Draaby kirke, hendes kirke, ringede klokken solen ned, kirkedøren stod aaben, de lyste stille ind og knælede sammen foran alteret og bad om Guds velsignelse.

Saa blev der sendt et billede af Dorthea hjem

til Christens far og mor. Min myndige bedste-mor sendte børnene ud af stuen for rigtig at mønstre hende, men én krøb om bag en stol og kunne fortælle, at mor havde sagt: Ja, hun ser minsandten godt ud, men han er jo kun en dreng!

Farbror Christen kom til Askov, og her fæstede han hende bort som meyerske i et godt grundtvigsk hjem paa Lemvig-egnen. Dengang blev der arbejdet haardt i de gode grundtvigske hjem, en meyerske skulle spinde og karte til sengetid, skønt hun var oppe med solen, en meyerske klippede aldrig sine negle, de blev slidt korte.

Den første morgen blev Dortha vækket kl. 3, hun skulle op og malke. — Jo, — de 14 køer var da hendes! Men da de kom og sagde, at nu var *koen bunden*, om hun saa ville komme og slagte den, da svarede hun, at hun var ikke fra et saa stort sted, hvor de slagtede køer, hun kunne ikke! Og saa kom hun alligevel til at elske de folk, hun tjente hos.

Søndag efter søndag sad hun i kirken og sang himmelhøjt og lyttede til pastor Jessen. Hendes

kæreste var soldat i København, de skulle ses i julen.

Saa blev der et snevejr af den anden verden, han kunne ikke komme frem, derfor lagde han de 20 kroner, han havde sparet sammen til rejsen, i et brev til hende.

Ved den første offegang i kirken ofrede hun de 20 kroner til præsten, degnen skulle ikke have noget, han kunne hun ikke lide!

En sorgløs sommer paa Vallekilde højskole, hvor Julie Marstrand var bleven højskolemor, og saa i maj 1878 fik de foden under eget bord og fik nok at rive i med en dengang forfalden gaard, *Stavnsbjerg* i Hejls, lige nord for grænsen. Her er de 7 ældste børn født.

Farbror Christen var optant, det vil sige, han var hverken dansk eller tysk statsborger og kunne til enhver tid risikere at blive udvist, hvis han fik fødegaaarden og gjorde sig bemærket. Derfor havde bedstefar bestemt, at den yngre bror, *Hans Peter*, min far, der var preussisk statsborger, skulle have Nørremølle.

Men min far var en stor idealist og gav afkald paa gaarden, fordi han helt ville hellige sig det

ationale arbejde. Og selv om et gammelt mundheld om bondesønnerne sagde: „Kresten fik æboel — gaarden — og vi andre fik et cylinderur“, saa valgte far cylinderuret. Og derfor blev det alligevel Christen og Dortha, der kom til Nørremølle i 1891. Nørremølle er en smuk og godgaard, der ligger et par kilometer nord for Dybbøl, i en dal ned mod Alssund, der hvor preusserne i 1864 foretog overgangen til Als.

Fra min tidligste barndom husker jeg fars kufferter, vi børn ville saa gerne ud med en kuffert, vi var 9, og allevegne i familien havde de i grunden børn nok selv. Saa fik vi lov til at sejle med skibet til Sottrupskov og stod saa mere eller mindre uanmeldt i stuen hos faster Dortha. Hun tog om os, ih, det var da morsomt, I kom, hvordan har far og mor det; vi følte, at det var lige os, hun havde savnet!

Varme det var Dorthas inderste væsen. Hun elskede sine medmennesker, hun elskede dyr og blomster. Hun var lykkelig med sin mand og sine mange børn, men hun favnede videre ud, hun var som en sol, der smeltede alt det frosne.

Et naturbarn, jublende glad fra morgen til af-

ten og selv i arbejde fra morgen til aften.

Før det blev rigtig lyst, sagde hun god morgen til sine høns. Saa sang hun i vilden sky: „Se, nu stiger solen af hav paany“, alt mens hun gjorde i stand hos hønsene og besnakkede dem til at lægge flere æg, end de egentlig havde tænkt sig. De kom paa udstillinger og hjem med præmier paa det stolte bryst. Hønsene kendte hende og fulgte hende. Gik der hende noget imod, saa tyede hun til dem. Saa sad hun stille ude i hønsehuset.

Min lille bror var engang saa hønseinteresset, — og da vi, for rigtig at ærgre ham, sagde, at den høne bestemt ikke var en ægte Faverolles, pakkede han den resolut i en kurv og rejste til Nørremølle for at faa oprejsning hos faster Dortha. Som hun kunne snakke klogt med børn!

Hun værgede sine høns. Da en maar-familie havde slaaet sig ned et sted i nærheden af hønsehuset, satte hun fælder for dem, helt op paa tagryggen kravlede hun med sin fælde, og den ene efter den anden af de voksne døtre kunne møde op i de fineste pelskraver.

Det grove arbejde, det tog hun selv. Altid i

fart, med skørtet opkiltret, som man sagde dengang, og en spade og kurv i haanden. Hun levede med sin have og sine blomster. Dem saaede og formerede hun. Vinduerne var fulde af sjældne blomster. Dorthea og pastor Hansen i Dybbøl, de var lige blomstergale. Naar Dorthea kaktus blomstrede, saa blev der sendt bud efter pastor Hansen, saa stod de sammen og stirrede i alle urtepotter. Men én sjælden blomst havde han, og den ville han nu have helt for sig selv, hun kunne ikke faa det skud lokket fra ham, selv om hun saa brændende ønskede sig det. Til sidst gjorde hun kort proces og mødte op med en høne med 12 kyllinger; da maatte han overgive sig. Men det var saa betegnende for hende, det varede ikke længe, saa havde hun delt blomsterskud ud til højre og venstre, saa pastor Hansen slog øjnene ned, naar han saa sine fine blomst staa i vinduerne baade her og der. Det var jo ikke meningen.

De to var saa gode venner, men da han i grænsestridens dage blev en ivrig Flensborg-mand og stod hendes elskede svoger Hans Peter imod, blev hun vred, og han skulle ikke med til fami-

liefest, hvor han ellers var selvskreven. Han kom alligevel og mødte op med en rød og hvid Amaryllos i sin fejreste pragt, da glemte hun baade Aabenraa og Flensborg.

Engang rejste hun til København med en lille bitte kaktus, der havde faaet en stor, rød blomst. De troede naturligvis, at det var en foræring, nej, de skulle da bare have den store glæde at se den, og saadan bar hun den rundt fra den ene til den anden, fordi hun troede, det maatte da være en fryd bare at se dette lille vidunder.

Paa Nørremølle var der altid 2 udpiger, der malkede og gik i marken, og 2 indpiger. Som purung kom *Lisbeth Hindsgaul* til Nørremølle, og én af de første dage blev hun sendt ud at jævne muldvarpeskud med en stor hest. Men Dorthea viste hende saa moderligt og kærligt tilrette, at hun overvandt sin angst.

De store døtre vidste sig aldrig sikker hjemme; naar der kom et sødt brev fra Askov, fra Charlotta Schrøder, at de i et af de gode grundtvigske hjem pludselig stod uden pige, ja, saa maatte de springe til. At Dorthea saa selv manglede en pige, det saa hun stort paa. De store piger

var alle saa dygtige, de var lige ved at vokse hende over hovedet; ved symaskinen og væven var hun da forlængst afsat. Mor vil jo hellere gaa og rakke ude, sagde de, og sandt var det.

Paa Nørremølle var der altid saa megen ungdom, at de var nok til leg og gymnastik om aftenen.

Om vinteren, da skyndte pigerne sig at faa børnene i seng, saa læste farbror Christen for dem, Holberg, Blicher, Hostrup, Selma Lagerlöf og først og sidst Fritz Reuters Landmandsliv; den ældste af døtrene siger, hun har hørt Landmandsliv 3 gange.

Der var langt til kirke, men hvis de ikke kørte til kirke, saa samledes de og sang de gamle salmer, og farbror læste en prædiken.

Med de to smaa piger, der var født paa Nørremølle, havde Dortha sin anden ungdom. Søndag morgen, da legede hun og da sang hun med dem, da gav hun sig tid til at pynte dem med hvide kraver og røde baand i de stramme fletninger. De skinnede som to smaa sole.

Vor mor var som en mor for pigerne, men karlene omfattede hun med samme kærlighed.

Da Niels Bukh kom til Nørremølle, var han en 16—17 aar, og han havde næsten ingen tøj, sagde de. Saa var han en smaamandssøn, naturligvis. Gamle gode faster Anna ovre i aftægts huset skelnede altid mellem en stor gaardmandssøn, en gaardmandssøn og en smaamandssøn. Det var slet ikke storhed, men saadan sagde man vel i hendes ungdom.

Niels Bukh kunne ikke hævde sig blandt de ældre karle, men havde et lille talent; han forstod sig paa frugttræer. Naar saa alle sad om middagsbordet, sagde Dortha: Jeg bliver nu nødt til at laane Niels i eftermiddag, vi maa have de frugttræer beskaaret, det er han saa dygtig til. Og øjnene rettedes mod Niels, der blev kaldt dygtig. Naar de saa arbejdede sammen, sagde hun, se, du maa ikke gaa med de fugtige strømper, hæng dem til tørre paa din vindueskrog; der tog hun dem saa ubemærket, vadskede og stoppede dem og hængte dem lige saa stille tilbage.

Der var ikke mange af de karle og piger, der havde tjent paa Nørremølle, der blev borte for hende. Engang paa gaden i København fik hun

øje paa en lille skare, der saa saa forkommen ud. Det var folk fra Ladegaarden. Pludselig styrede hun lige over i flokken og greb en i armen. Men Søren dog, hvordan kommer du her? Søren havde engang tjent paa Nørremølle, og det var saa indlysende, at han trængte til at komme med hjem, og hun fik det ordnet straks og fik ham med hjem.

Og senere, gennem mange aar, kom der regelmæssigt breve fra ham fra Australien.

Da krigen brød ud i 1914, gik det Dorthæa som det gik min mor. Vel havde de begge 9 børn, men de 7 var piger, kun en søn fra begge hjem maatte gøre hele krigen med. Dorthæas ældste søn blev indkaldt i København, den yngre, Svend, aftjente sin værnepligt ved garden i Berlin.

Da krigen var erklæret, kom gendarmen kørende i bil ned til Nørremølle og sagde: De er hr. Hanssen, De er arresteret! Mens farbror Christen skiftede tøj, sagde han til Dorthæa: Hvad med testamentet, som Svend bad om, kom det afsted? Ach testament, testament, sagde gendarmen, her er ikke tid til at lave testament!

I Berlin drog garden afsted til Belgien med vajende faner og klingende spil: Til Rhinen, til Rhinen, til den tyske Rhin!

Hele den hurlumhej fik en gammel droskehest til at stejle; den fo'r lige ind i de flotte gader, og Svend kom paa lasaret med en brækket arm.

Det varede ikke længe, saa bragte et stort illustret blad et forsidebillede af „Vore første tapre saarede fra Lüttich“, og midt i rækken, med en stor cigar i munden, sad Svend nok saa fornøjet.

Kvinderne fik høsten bjerget, og Dorthæa fulgte hver enkelt af de karle, der nu maatte afsted. Hun sendte feltpostpakker, men hvad mere var, hun blev ved med at skrive lange breve til alle dem, der nu kunne trænge til trøst og støtte. Hun var alle dage en stor brevskriver.

Selv paa gaardene blev der knapt med føden, de skulle jo leve, og Dorthæa skulle have noget at give af, og saa slagtede de i al hemmelighed et svin, og mens de staar over den dampende gryde, kedel, parat til at skolde det, er der én, der ser gendarmen komme! Resolut hentede Dorthæa

forklædet fuldt af snavset tøj, kastede det over grisen, fyldte gruekedlen med tøj og stod og trak det op og ned, da gendarmen lukkede døren op og sagde: „Altid saa flittig, fru Hanssen!“

Karlene var borte og russiske krigsfanger var kommen i stedet. Engang traf Dorthæa tilfældigt frøken Stemmann fra Ribe hjemme hos os, hun kendte hende ikke, men da hun opdagede, at frøken Stemmann kunne russisk, var der ingen vej udenom, hun maatte med hjem til Nørremølle for at læse de breve, der var kommen fra Rusland; Dorthæas fanger kunne hverken læse eller skrive, hvor ville de nu blive glade!

Dorthæa kunne give alt bort. Penge havde hun sikkert ikke, men kyllinger og æg og blomster var hendes, hun gav til højre og venstre, hun maatte glæde andre!

En dag, da én af døtrene ikke kunne finde det uldne bordtæppe, havde hun grebet det og sendt det til Hans Jørgens kone, hun havde lige faaet den 6. dreng, og saa syntes Dorthæa, det gjorde mere gavn til drengebukser.

Om vinteren, naar det var smaat med fisk, gik hun med en kurv til de fattige fiskerkoner i

Sottrupskov, hun kom altid selv med barselmad, og engang holdt hun saa ivrigt snak ved barselsengen, at børnene var listet frem med hver en ske og havde fortæret al suppen. Hun var saa gode venner med Stine Richter, der fik et barn hvert aar, det blev til 18. Men tabt munden havde Stine ikke.

En dag kom præsten ned til Sottrupskov og bebrejdede hende, at hun aldrig kom i kirke. Hun svarede ham omtrent som en anden fattig kone svarede præsten i et sønderjydske digt:

Du vil da vel it forlang
te æ med læp o ret og vrang
skuld gaa til kirk og saant gi møe.

Og præsten siger:

Vorherre agter ej det ydre skin,
hvi skulle han en lappet kjole laste.

Vorherre, de troe æ nok
men saj me,
hva' men De da no om æ folk, hr. pastor!

Og saa tilføjede Stine, om han ikke vidste, at da Vorherre vandrede paa jorden, var det netop fiskerne, han holdt sig til!

Mine bedsteforældres Nørremølle var et gæst-

frit hjem. I krigen 1864, da gaardene brændte i Dybbøl, var der vrimlende fuldt af børn og voksne. Paa Nørremølle holdtes de store familiegilder, og mange kom dertil nordfra for at se, hvor kampen havde staaet. Til Christen og Dorthæa kom de, slægt og venner, og dem nordfra, vi kaldte det grundtvigske vennelag, gamle karle og piger, studenter fra Danmark og hvem der ellers kom med en cykle og en hilsen og havde lyst til at slaa sig ned. Dorthæas ansigt lyste af glæde, naar der kom fremmede. Og enten det nu var en pige, der engang havde tjent paa Nørremølle, eller det var en fin københavner, saa laa der en varm mursten i fodenden af sengen og et par rødkindede æbler under hovedpuden.

Dorthæa elskede de to, der hed farbror Hans Peter. Den gamle, stive englænder, farbror fra London, en rig Kina-købmand, der nu kom paa besøg i det gamle hjem hveranden sommer. Han medbragte sit eget gummibadekar, højere kunne man ikke naa, syntes vi børn. Han fulgte godt med herhjemme og holdt nøje rede paa den store slægt. Det var ham, der havde sendt bedste-

mor den fine sølvthekande, fordi du gav din søn mit stygge navn, havde han skrevet.

Den anden farbror Hans Peter, ham, der fik det stygge navn, var min far. Navnet var nu ellers godt nok, eftersom de var 8, der hed Hans Peter Hansen, da far var elev paa Askov. Naar far kom hjem til Nørremølle, gik der bud ud, at de skulle komme og spørge nyt fra Berlin. Dorthæa beundrede ham blindt, hun taalte ingen kritik af Hans Peters politik!

Da sønnen Svend var kommen hjem fra krig, fra professor Verriers fangelejr i Aurillac, og skulle have Nørremølle, byggede de sig et hus i Vester Sottrup, lige ved kirken og forsamlingshuset og ved stationen. „Nørrehus“ kaldte de det. Der flyttede de ind i foraaet 1920.

Det varede ikke længe, saa var den bare mark forvandlet til en skyggefuld have fuld af frugttræer og blomster, og vor mor gik og rakkede, som hun altid havde gjort. Hønehuset var mindre, men en pose med friske æg, en kylling, en blomst eller et friskbagt franskbrød, noget skulle vi nu have med hjem. Og børnene, til dem fandt hun et æg med to blommer.

Og havde de ikke rejst før, saa rejste de nu. Til barnedaab, til konfirmation og bryllup, til fødselsdage og efteraarsmøde paa Askov, der var altid nogen, der havde truffet dem i et tog.

Nu gik de til alle de møder, der var, de tog det hele med. De havde deres faste plads paa den øverste bænk i forsamlingshuset, de var først paa pletten, naar der var udflugt i ungdomsforeningen, ja, det var velfortjent, at de højtideligt blev udnævnt til æresmedlemmer af ungdomsforeningen.

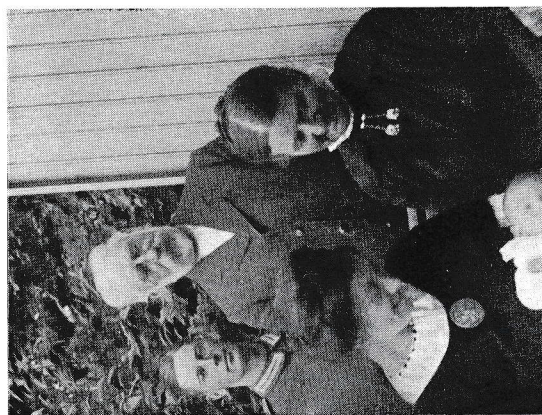
Jeg kom tilfældigt ind hos Dorteia i 1927, da var hun over 70, det var dagen efter, at man over hele landet havde højtideligholdt 100-aarsdagen for grev Christian Ditlev Reventlows død og fejret mindet om stavnsbaandets løsning.

Hendes datter var paa besøg, og hun sagde da: var det ikke morsomt, at Julie kom, saa hun kunne faa den glæde at være med paa Dybbøl kirkegaard i gaar. Jeg havde gemt et kønt rødt og hvidt baand, og mine røde og hvide georginer var endnu saa smukke, og saa havde jeg bundet en fin krans til grev Conrads grav.

Ved du ikke, hvem grev Conrad var? Han var

Paa rejse

Tre generationer

en bror til den store grev Reventlow, det var ham, der boede paa Sandbjerg Slot. Han udstykkede godset og gav Nørremølle, der dengang var en lille gaard under Sandbjerg, til sin gartner, endda uden købeskilling. I 1819 købte farfar Nørremølle af denne gartner.

Grev Conrad var en lige saa stor bondeven som hans berømte bror. Ja, der var jo lidt med en kæreste ovre i Blans, men han sørgede godt for de børn, hun fik, det var der ikke mange, der gjorde dengang. Jeg tror, de har helt glemt ham ovre i København, men det har vi nu ikke. Nej, det er bønderne, der har rejst gravstenen over ham, og der staar: „Han var Bondens Ven og Velgører.“

Jeg mindes Dortheas guldbryllup, de svære gaardmænd, der kom rejsende langvejs fra og priste det hjem, der alle dage stod i glans for dem. En fortalte om den gamle gran paa plænen, de havde altid sagt, den skulle være flagstang, naar vi blev danske, og nu vajede Dannebrog over det gamle gode Nørremølle.

Dorthea var ikke bleven forskaanet for store sorger, en datters langvarige sygdom og voksne

børns død. Hun elskede sine børn, men hun bar sorgerne med kristelig taalmodighed og tørrede taarerne bort, naar andre saa det. Hun følte, at hun skulle være den stærke.

Hvor det dog lignede Dorthea, da hun blev 80 aar, og de spurgte hende, hvad hun ønskede sig til fødselsdagen, sagde hun: Et ark frimærker. Christen synes, jeg skriver for mange breve, og det er nu min store fornøjelse.

Da de fejrede diamantbryllup i 1938, var de begge 83 aar. Dorthea rank som altid. Sogneraadet havde inviteret hele sognet til fest, og endnu engang fremdrog de minderne om et jævnt og muntert virksomt liv paa jord, som det, jeg ville ej med kongers bytte.

Og ligesom ved guldbryllupsfesten bad Dorthea, om de nu ville slutte festen med at synge:

Guds ord, det er vort arvegods,
det skal vort afkoms være.
Gud giv os i vor grav den ros,
vi holdt det højt i ære.
Det er vor hjælp i nød,
vor trøst i liv og død.
O Gud, i hvor det gaar,
lad dog, mens verden staar,
det i vor æt nedarves.

Denne bog
er udgivet i 500 nummererede eksemplarer.

Dette eksemplar er nummer

274

Udgiver:

HARALD BO BOJENSEN

Aabenraa

Depotbiblioteket
Statsbiblioteket

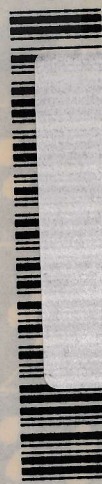

400016836514

Ingeborg Refslund Thomsen Dorothea på Nørremølle 99.4

51 - 197160

1953

238911111
Holstebro Bibliotek